

Wspomnienie o Profesorze Edwardzie Łukawerze

W dniu 9 listopada 2007 roku zmarł nestor polskiej myśli ekonomicznej oraz jeden z najwybitniejszych ekonomistów współczesnej doby – prof. zw. dr hab. Edward Łukawer.

W historii polskiej nauki, a zwłaszcza w teorii ekonomii ostatniego półwiecza, Jego dorobek naukowy zajmuje miejsce poczesne. Wniósł On niepowtarzalny wkład w rozwój nauk ekonomicznych, a Jego dzieła i artykuły są powszechnie znane i cenione zarówno w Polsce, jak i za granicą. Profesor Edward Łukawer cieszył się wielkim, autentycznym uznaniem i szacunkiem nie tylko jako naukowiec, ale zwłaszcza jako Człowiek o wysokim autorytecie moralnym, wychowawca i przyjaciel wielu pokoleń polskich ekonomistów.

Profesor Edward Łukawer urodził się 28 marca 1920 roku w Warszawie w rodzinie zamożnej. Egzamin maturalny zdał w 1938 roku w renomowanym, prywatnym gimnazjum o nazwie „Collegium”. Pracę zawodową rozpoczął we wrześniu 1938 roku jako inkasent w firmie zegarmistrzowskiej „Schwitzgold” w Warszawie. Z chwilą wybuchu II wojny światowej wyjechał ze swoją matką do Lwowa. Natomiast ojciec z młodszym synem – znacznie wcześniej wyemigrował do Australii. Po zajęciu Lwowa przez wojska radzieckie został zmuszony do podjęcia pracy fizycznej w „Wojenstroju” we Lwowie. W dniu 29 czerwca 1940 roku za odmowę przyjęcia obywatelstwa radzieckiego otrzymał wyrok śmierci zamieniony jednakże na dożywotnie zesłanie na Syberię. W Ałdanie aż do końca 1941 roku pracował przez 12-14 godzin dziennie jako prosty robotnik w kopalni odkrywkowej złota. Później – jako drwal w tajdze syberyjskiej. Po podpisaniu w Londynie tzw. traktatu Sikorski-Majski warunki Jego życia uległy nieco poprawie, gdyż zatrudniono Go jako pomocnika księgowego w instytucjach lokalnych (szpital, szkoła podstawowa). W sierpniu 1944 roku skończył się Jego pobyt w Jakucji. Do kraju powrócił dopiero 7 lipca 1946 roku, gdzie podjął pracę zawodową w Centralnym Zarządzie Przemysłu Hutniczego w Katowicach na stanowisku ekonomisty. Jednocześnie rozpoczął studia w ówczesnym Wyższym Studium Nauk Społeczno-Gospodarczych (obecnie Akademia Ekonomiczna w Katowicach).

Profesor Edward Łukawer rozpoczął prace naukową i dydaktyczną jako asystent, a następnie adiunkt w Katedrze Ekonomii Politycznej w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Katowicach. Pracował tam jednak zaledwie kilka miesięcy, gdyż w okresie nasilenia czystek stalinowskich został na polecenie Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Katowicach zwolniony z pracy z powodu burżuazyjnego pochodzenia, którego *nota bene* nigdy nie ukrywał. W wyniku odwołania

się od tej decyzji do ówczesnego Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego w listopadzie 1952 roku został skierowany do pracy na tym samym stanowisku do Katedry Ekonomii Politycznej w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Krakowie. Od tamtego Jego losy związane są głównie z tym miastem i z Akademią Ekonomiczną w Krakowie.

W dniu 12 czerwca 1961 roku uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie pracy „Modele gospodarki socjalistycznej i ich funkcjonowanie”, a w czerwcu 1967 roku – stopień doktora habilitowanego za pracę habilitacyjną pt.: „Możliwości funkcjonowania gospodarki socjalistycznej w świetle międzywojennej dyskusji na Zachodzie”. Nie uzyskał jednakże stanowiska docenta, gdyż za aktywny udział w tzw. wydarzeniach marcowych w 1968 roku został odsunięty przez ówczesne władze uczelni od prowadzenia działalności dydaktycznej oraz otrzymał karę nagany. W wyniku polecenia ówczesnego Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego został z dniem 30 września 1969 roku zwolniony z pracy w WSE w Krakowie. Po zwolnieniu przez kilka miesięcy poszukiwał pracy w różnych zawodach. Ostatecznie został zatrudniony jako „młodszy ekonomista” (już jako osoba 49-letnia ze stopniem dr. hab. – sic!) w „Centrostału” w Krakowie, a w latach 1977-1980 w Kombinacie Opakowań Błazanych Lekkich. Podejmowane przez Niego kilkakrotnie starania o ponowne przyjęcie do pracy na uczelni pomimo „gierkowskiej odwilży” nie przyniosły żadnego rezultatu. Dopiero po 12 latach od zawieszenia w czynnościach zawodowych, a po 11 latach od zwolnienia z pracy przywrócono Mu prawa pracownika nauki.

Pracę podjął więc ponownie na Akademii Ekonomicznej w Krakowie w Instytucie Ekonomii Politycznej początkowo na stanowisku adiunkta (w wieku 60 lat, co było wyrazem dalszego upokarzania Profesora Edwarda Łukawera za Jego działalność opozycyjną w Komitecie Obrony Robotników i prowadzenie wykładów w Towarzystwie Kursów Naukowych na tzw. „Latającym Uniwersytecie”). W dniu 1 kwietnia 1981 roku otrzymał stanowisko docenta. Tytuł i stanowisko profesora otrzymał dopiero 17 września 1987 roku, a więc zaledwie 3 lata przed emeryturą. W latach 1981-1982 pełnił funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Ekonomii Politycznej. Do osiągnięcia wieku emerytalnego pracował w Zakładzie Analiz Porównawczych Systemów Ekonomicznych na AE w Krakowie. Od 2000 roku do ostatnich dni swojego życia pracował jako profesor zwyczajny w Śląskiej Wyższej Szkole Zarządzania im. gen. Jerzego Ziętka w Katowicach oraz w Małopolskiej Szkole Wyższej w Brzesku.

Profesor Edward Łukawer reprezentował osobowość badawczą o szerokich zainteresowaniach teoretycznych, umiejących trafnie odczytywać „znaki czasu” i w ich świetle kształtować swoją postawę aksjologiczną. Wielką wagę przywiązywał do rzetelnej i obiektywnej analizy naukowej, wolnej od politycznych nacisków i woluntaryzmu badawczego. Za naczelną wartość i idee swoich działań w nauce przyjął: prawdę, szacunek do pracy i do wiedzy, rzetelność i odpowiedzialność za napisane słowo.

Dorobek naukowy Profesora E. Łukawera obejmuje ponad 200 znaczących pozycji naukowych, w tym: 8 autorskich książek, a także posiada istotny udział w 65 opracowaniach zwartych. Publikował w renomowanych czasopismach krajowych jak np.: „*Ekonomista*”, „*Gospodarka Narodowa*”, „*Życie Gospodarcze*”, w wydawnictwach Polskiej Akademii Nauk i Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego oraz w Japonii, Słowacji, Ukrainie, b. ZSRR, i innych krajach. Napisał ponad 40 recenzji naukowych, rozpraw habilitacyjnych i wniosków profesorskich ze wszystkich ośrodków akademickich w kraju, nie zapominając o swoich krakowskich młodszych wychowankach i przyjacielach.

Zainteresowania naukowe Profesora koncentrowały się na fundamentalnych problemach funkcjonowania i wzrostu gospodarki Polski. Szczególne miejsce w jego pracy naukowej w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego wieku zajmowały dociekania dotyczące racjonalności gospodarowania w socjalizmie i wyboru modelu funkcjonowania dla tej gospodarki. Uwieńczenie tych badań stanowiły: dysertacja doktorska i habilitacyjna. Poglądy Autora zostały opublikowane m.in. w książkach: „*Możliwości funkcjonowania gospodarki socjalistycznej w świetle międzywojennej dyskusji na Zachodzie*” (1967); „*Disputes on Economic Model in Poland*” (Japonia, 1979), „*Spór o racjonalność gospodarki socjalistycznej*” (1985). Prace te spotkały się z dużym zainteresowaniem ekonomistów, nie tylko polskich. Były także przedmiotem licznych dociekań i sporów, a nawet kontrowersji. Odegrały one znaczącą rolę w poszukiwaniu nowych paradygmatów i wzorców rozwoju w ramach ówczesnego systemu społeczno-gospodarczego.

Profesor Edward Łukawer uznawany jest powszechnie za jednego z najwybitniejszych historyków powojennej myśli ekonomicznej w Polsce. Jego dwutomowe dzieło zatytułowane: „*Z historii polskiej myśli ekonomicznej: 1945-1995*” zapisało się złotymi zgłoskami w księdze nauki polskiej. Jest to pionierski i wnikliwy zapis poglądów i osiągnięć naukowych polskich ekonomistów żyjących w jakże złożonych czasach powstania i upadku systemów polityczno-gospodarczych.

Za oryginalny wkład Profesora do teorii ekonomii i polityki makroekonomicznej należy uznać liczne jego publikacje z zakresu transformacji systemowej Polski oraz krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Wyznaczają one obecnie główne nurty badawcze ekonomistów polskich. Syntezę poszukiwań twórczych w tym obszarze penetracji naukowej zawierają dwie znane monografie: „*Makroekonomiczne problemy transformacji systemowej*” (2001) oraz „*Makroekonomiczne dylematy sfery finansów i pieniądza w procesie transformacji. (Jak widzą to ekonomiści)*” (2004). Kilka dni przed wielkim odejściem złożył do druku dzieło o wybitnych polskich ekonomistach ostatniego półwiecza zatytułowane „*O tych z najwyższej półki (czyli rzecz o sprawie naszego środowiska ekonomicznego)*”, któremu patronuje Zarząd Główny PTE i redaktor naukowy niniejszego zeszytu „*Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy*” – prof. dr hab.

M. G. Woźniak. Profesor Edward Łukawer był osobą bardzo cenioną przez wiele pokoleń ekonomistów polskich. Aktywnie uczestniczył we wszystkich ważnych konferencjach i sympozjach naukowych w Polsce. Był ich *spiritus movens*. Wielka erudycja, urok osobisty, mistrzowskie władanie słowem i piórem to wielkie przymioty osobiste Profesora Łukawera, które sprawiały, że cieszył się On wielką estymą wśród ludzi nauki i studentów. *Gloria virtuti resonat* (sława jest echem cnoty).

Mimo przejścia na emeryturę Jego działalność naukowa i badawcza nie osłabła. Każdy dzień Jego życia wypełniony był misterną pracą, trudem tworzenia. Polska, ekonomia, a zwłaszcza my, Jego wychowankowie i przyjaciele z Krakowa i ze wszystkich uczelni ekonomicznych w kraju, zawdzięczamy Profesorowi wiele. Zapisał się On na trwałe w naszych sercach i wdzięcznej pamięci. Pozostanie dla nas niedościgłym wzorem Człowieka i Naukowca. Mieliśmy zaszczyt publikować jego artykuły w większości zeszytów monograficznej serii „Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy”. Prof. E. Łukawer był też wiernym uczestnikiem wszystkich konferencji organizowanych przez Katedrę Teorii Ekonomii Uniwersytetu Rzeszowskiego.

„Czyny ludzi dodają blasku krajowi, z którego pochodzą”.

Niech te słowa C. K. Norwida będą pośmiertnym wyrazem wielkiego szacunku i uznania dla Jego czynów.

Żegnamy Cię, Drogi Przyjacielu! Żegnamy Cię, Drogi Profesorze!

Prof. zw. dr hab. Stanisław Lis, dr h.c.
Kierownik Katedry Teorii Ekonomii
Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie